

Primjer baroknog sakralnog drvenog graditeljstva iz đurđevačke Podravine

Kapela Svetog križa iz Sedlarice

Danas je na tlu sjeverozapadne Hrvatske vrlo malo sačuvanih objekata izgrađenih od drveta u vrijeme XVIII. stoljeća¹. Važnost takvih građevina, posebno onih sakralnog karaktera, jer je uglavnom u vezi s njima bio usredotočen duševni život tadašnjih stanovnika, mnogostruka je. Prvenstveno su one važne za proučavanje etnografske povijesti, te razvoja graditeljstva na ovom tlu. Izgradnja drvenih sakralnih građevina u prošlosti po gradovima nije bila dominantna. Njihova je gradnja bila isključivo takva u manjim naseljima, u siromašnijim, ruralnim sredinama, tamo gdje nije trebalo velikih objekata, time posebnih majstora za izvedbu kompliciranih, velikih i skupnih radova, tj. u onim sredinama gdje su mještani mogli sami bez velikih troškova izgraditi kapelu ili kakav poklonac. Seljaci su se uglavnom bavili i tesarstvom i stolarstvom i ukrašavanjem svojih svakodnevnih predmeta pa i nisu imali većih problema kada se radilo o izgradnji jednog manjeg sakralnog zdanja, najposlije drvenog.

U XVIII. stoljeću, kao i kasnije, u vrijeme postojanja Vojne krajine (tamo gdje se ona nekada prostirala), izgradnja stambenih objekata po seoskim sredinama, tamo gdje su živjeli isključivo obični graničari-seljaci, bila je po naređenjima vojničke uprave isključivo drvena. To je i razumljivo jer je u to vrijeme drva bilo u izobilju pa je bilo i jeftino. Krajina se nakon istjerivanja Turaka krajem XVII. stoljeća iz Slavonije, posebno u, za doba Turaka pustom, prostoru između Đurđevca i Virovitice između Drave i Bilogore dosta naseljavala, pa je šume trebalo sve više krčiti i stvarati plodne oranice.

Ovo je svakako utjecalo na to da su se kapelice i drugi sakralni objekti po selima gradili isključivo na rečeni način – od drveta.

Međutim, drvene kapele gradile su se još i mnogo prije XVIII. st. i to gotovo uvijek na isti ili vrlo sličan način, jer je izvedba njezine konstrukcije zahtijevala jedan određeni sistem od kojega se moglo malo odstupati.

Sakralnih drvenih građevina iz doba baroka danas se na području đurđevačke Podravine nije uopće sačuvalo i premda ih je u razdoblju, otprilike, od ranog do kasnog baroka, to jest kraja XVII. do kraja XVIII. st., bilo izgrađeno čak desetak; maltene je svako manje selo u tom periodu dobilo drvenu kapelu, ako se u njemu još od ranije nije nalazila neka zidana crkva ili njezini ostaci koji su se dali popraviti.

Druga polovica XVII. st.:	u Đurđevcu, Brvcu (dio Đurđevca), Miholjancu
Na razmeđu XVII. i XVIII. st. i prvih desetljeća XVIII. st.:	u Kalinovcu, Čepelovcu, Kataleni, Šemovcima, Sedlarici, Pitomači
Oko sredine XVIII. st.:	u Ferdinandovcu (Brod na Dravi), Kozarevcu, Otrovancu

Gradnja drvenih kapela na području đurđevačke Podravine (područje današnje općine Đurđevac) od druge polovice XVII. pa do oko sredine XVIII. st.²

Najduže od svih njih postojala je ona u Sedlarici, čak više od dva stoljeća. Stajala je na svojem prvobitnom mjestu do pred nekoliko decenija.

Sudeći prema opisima kapela koje nam donose na latinskom u svojim zapisima, prilikom vršenja redovnih kanonskih vizitacija župa, kanonski vizitatori, i prema danas poznatom izgledu kapele iz Sedlarice, možemo reći da su sve te kapele bile vrlo sličnog, gotovo istog izgleda.

Najviše se materijalnih ostataka, fotografija i pisanog materijala sačuvalo o baroknoj raskošno uređenoj kapeli u Sedlarici.

Prema izgledu ove kapele možemo predočiti izgled svih ostalih spomenutih kapela iz tabele (premda je u rasponu ovih godina u smislu stilskih odlika bilo nekih, ne baš značajnih promjena u sakralnom graditeljstvu – posebno onom na selu – koliko se to danas može suditi i utvrditi) kao i onih koje su bile građene nekoliko stoljeća ranije, pa čak i onih iz doba prvih stoljeća nakon seobe južnih Slavena u ova nova područja.

Povijesne bilješke o Sedlarici

Najstariji arheološki nalazi pronađeni na području Sedlarice potječu iz brončanog doba, što nam govori da je njezino područje i tada bilo nastanjeno. Sjevernim rubom naselja nekada je prolazila trasa poznate antičke ceste Poetovio–Mursa (Ptuj–Osijek), koje se ostaci dobro vide još i danas.³

Prema najnovijim istraživanjima Zvonka Lovrenčevića na mjestu današnje Sedlarice, bolje rečeno negdje oko tzv. »gradine« koja se danas nalazi zapadno od sre-

Kapela Svetog križa snimljena s južne strane 10. VII. 1933.

dine naselja na jednom povećem brijegu, u srednjem vijeku se nalazilo naselje sa posjedom i gradinom zvano Farkaševac (»Farkasewcz«). Postojalo je sve do prolaza turske vojske sredinom XVI. stoljeća.⁴

Na spomenutoj »gradini« još se uvijek vide ostaci srednjevjekovne gradine sa transejama, a pronađeno je na njoj i mnoštvo keramičkih nalaza koji se pripisuju razdoblju od XIV. do XVI. stoljeća.

Današnja Sedlarica je nastala odmah nakon istjerivanja Turaka iz Slavonije i to negdje na razmeđu XVII. i XVIII. stoljeća doseljavanjem krajišnika iz zapadnijih krajeva Podravine.⁵

Godine 1716. u njoj je 20 kuća, a 1733. već 60, odnosno oko 500 stanovnika. 1787. imala je Sedlarica 450 stanovnika (111 oženjenih parova) u 55 kuća.⁶ Ovaj se broj čak sve do danas nije znatno izmijenio. Ime je Sedlarica dobila po svom smještaju između dva brijega na sjevernim rubovima Bilogore – liči na sedlo.

Povijesne bilješke o kapeli u Sedlarici

Nakon osnivanja mjesta Sedlarici su odlučili izgraditi svoju prvu i to drvenu kapelu. To se dogodilo između 1716. i 1733.⁷ U kanonskim vizitacijama kapelu, koja je dobila ime Svetog križa, opisuje prvi put arhidakon kanonik Juraj Bistrički 1733. Te godine kapela je dovršena, ali nije još omazana blatom i obijeljena (okrećena). Bistrički navodi da ima dva prozora, dvojna vrata i sakristiju sa sjeverne strane kapele koja je podzidana, dok je unutra kor i samo oltar Svetog križa. Te je godine podignut i toranj, također od drveta, međutim, kapela je tada još uvijek bez zvona (zvono je nabavljeno nekoliko godina kasnije). Prema kanonikovim riječima u kapelu može stati tek 100 osoba.⁸

Postavljanje oltara, kojih je bilo ukupno tri, učinjeno je deset godina nakon posjeta Bistričkog Sedlarici. Oltare (oltar S. križa, oltar Preobraženja Gospodinova i oltar Svetog Jakova) je 1743. u kapelu dao postaviti pitomački vrlo poduzetni župnik Ivan Severinski. Pitomačkoj je župi Sedlarica pripadala sve do 1790. kada se pripaja župi u Turnašici koja je, pak, osnovana 1742. to jest izdvojila se iz pitomačke župe.⁹ Kakva je bila sudbina oltara što ga spominje Bistrički 1733, nije poznato.

Godine 1764. ili 1765. kapela dobiva i orgulje za vrijeme službovanja župnika Severinskog.¹⁰ Kasnije je kapela bila izvana i omazana te obijeljena i nakon XVIII. stoljeća većih radova vjerojatno nije bilo. Kada je u kapelu stavljen raskošni barokni tabulat (stropna oplata), točno se ne može reći. Najvjerojatnije je to godina postavljanja oltara (svakako sredina XVIII. st.).

Zbog poroznosti materijala od kojeg je bila izgrađena već 1780-ih godina kapela je bila u dosta lošem stanju. Međutim, tek početkom ovog stoljeća se ozbiljnije pokušalo prići popravljaju kapele i njezinom eventualnom demontiranju, te izgradnji nove kapele. Nakon nekoliko desetljeća kapela je bila zaista u toliko lošem stanju da se očekivalo njezino rušenje, a time i uništenje svega onog što se u njoj nalazilo, pa se u prosincu 1939. moralo prići, u suradnji sa Etnografskim muzejom i Muzejom za umjetnost i obrt u Zagrebu, prisilnom demontiranju svega vrijednog iz njezine unutrašnjosti. Gotovo sav inventar je preseljen u rečene muzeje u Zagreb, dok je jedan dio bio čuvan u župnom uredu u Turnašici među kojem i spomenute orgulje. Nakon II. svjetskog rata njezin se inventar u velikoj mjeri zagubio, tako da je danas ostalo od njega vrlo malo, i premda je bilo mnogih pokušaja da se on sakupi. Neki dijelovi tabulata, pokoji stup, nekoliko skulptura, te or-

Kapela Svetog križa nakon demontiranja tabulata snimljena 1950-ih godina

gulje sve je što je ostalo od njezine unutrašnjosti. Orgulje je 20. siječnja 1962. od crkvenog odbora Turnašice za 12.000 dinara otkupio Muzej grada Virovitice.¹¹

Nakon demontiranja inventara građevina je i dalje ostala stajati na uzvisini istočno od središta sela i svake godine bivala u sve lošijem stanju. Konačno su i ti ostaci srušeni u svibnju 1963. kada je počela i izgradnja današnje (zidane) kapele na istom mjestu, koja je, pak, izdana do svibnja 1964. ali do danas nije sasvim dovršena.¹²

U Etnografskom muzeju u Zagrebu danas se čuva maketa ove kapelice, jednog od posljednjih sakralnih drvenih spomenika u Hrvatskoj.

Eksterijer kapele Svetog križa

Kako je točno izgledala kapela Svetog križa u Sedlarici prije demontiranja danas poprilično znamo, ali je prava šteta što se nije sačuvao cijeli njezin inventar. Već prema spomenutom opisu Bistričkog možemo predočiti njezin izgled, dok se dosta toga dobro vidi na sačuvanim fotografijama koje potječu iz raznih mjesta. Kapela je bila jednobrodna manja građevina izgrađena od drvenih greda i dasaka. Bila je pokrivena cijepanim krovnim daščicama ili tzv. šindrom, koja je bila pribijena na letve, a od istog je materijala bio i pokrov tornja koji se nalazio iznad glavnog (zapadnog) ulaza u kapelu sa zapadne strane.

Ispod tornja nalazio se sa tri strane otvoren trijem koji je sa svih strana bio ograđen isprepletenim drvenim letvicama. Na toranj se išlo ljestvama iz trijema.

Apsida kapele se nalazila na istočnoj strani i bila, kao i sve druge drvene kapele izgrađena na području Hrvatske, a i drugdje, sa tornjem i jednim brodom, trostrana (odnosno uzete su tri strane osmerokuta). Krovište joj je bilo »na rogove«.

Zidovi kapele bili su omazani blatom i potom obijeljeni krečom.

Sa južne strane kapela je imala sporedni ulaz dok su se prozori, osim onih u sakristiji na sjevernoj strani, nalazili također na južnoj strani.

Oko same kapele nalazilo se neograđeno groblje.

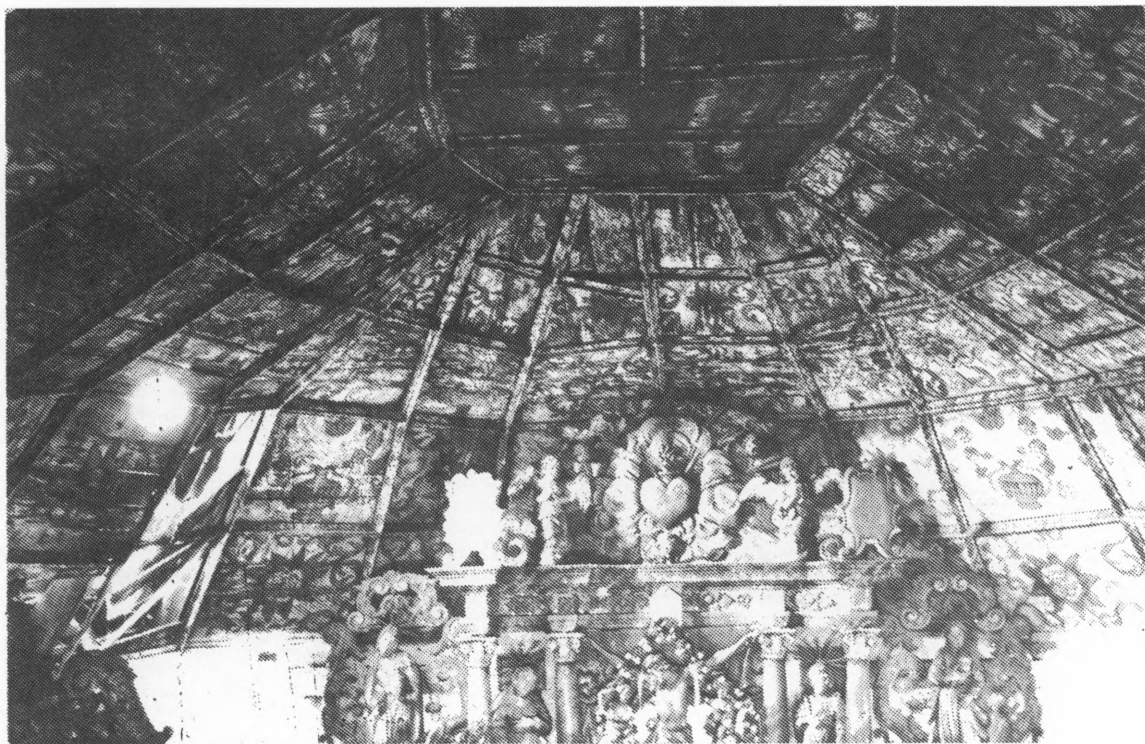
Interijer

Unutrašnjost kapele Svetog križa bila je izuzetno bogato ukrašena i čak nevjerovatno profinjeno i lijepo za jedno tako malo selo kao što je Sedlarica. Uređenje interijera je gotovo sasvim odgovaralo stilu koji je vladao u umjetnosti i arhitekturi u vrijeme njezine izgradnje. I premda mala građevina, kapela je djelovala vrlo monumentalno.

Čijeli strop ove kapele, kako je spomenuto, bio je presvučen askama na kojima je bilo islikano mnoštvo ornamentiranih slika, sa dosta prizvuka baroka, uglavnom raznim motivima iz svijeta flore. Umjetnički je bila

Snimak tabulata južne strane kapele Svetog križa 1916.

Snimak tabulata i dijela glavnog oltara 1916.

oslikana i ograda kora na koji se išlo jednim malim lještama koje su bile postavljene na južnom zidu kapele.

Ovi slikarski radovi izuzetni su, pa im je vrijedno posvetiti nekoliko redaka. Stil kojim su slike rađene gotovo je kod svih njih isti. Za razliku od onih na tabulatu na ogradi kora bilo je samo sedam slika i na svakoj od njih, osim one središnje na kojoj se nalazio Krist, bila su naslikana po dva sveca; cijeli ciklus je predstavljao Krista i dvanaest apostola.

Svi slikarski radovi iz kapele, premda u globalu djeluju raskošno i gotovo sasvim u stilu baroka, izrađeni su ipak dosta nespreno, neuko i kriju ruku jednog najvjerojatnije običnog seljaka. Ni jedna slika ne krije iza sebe pravog slikara, vještog slikarskim radovima. Tabulat je oslikan na gotovo grafički način, a slično i likovi svetaca. Linije su kruto omeđene. Na njima se sasvim prepoznaje ruka koja je bila vještija u izradi rezbarija za koje je trebao grub crtež, jer je i boja ovdje nešto gotovo sasvim sporedno, tek ono što je doprinjelo da sve to djeluje šarenije, odnosno više barokno.

Ornamentirani ukrasi sa tabulata zapravo su vrlo jednostavni i često se ponavljaju jedni te isti, premda na prvi pogled tako ne djeluju, budući da su maltene nabacani jedan do drugog, bez posebnog i određenog reda što i jest jedno od obilježja baroka. Međutim, oni su gotovo identični sa stoljeca ili stoljeca i pol mlađim ukrasima sa preslica kojih nalazimo širom Podravine,

koji su također izrađeni vrlo neuko, ali vrlo jasno i efektno i s ljubavlju izrezbareni u zimskim večerima, ali kada ih je više, oni su opet bez nekog određenog reda. Da pronađemo ukrašene preslice ili kakve druge rezbarije sa sela koje su izrezbarene u prvoj polovici XVIII. st., bile bi ornamentirane vrlo slično ili gotovo isto kao i one od prije sto godina i sve bi to bilo vrlo slično ovom tabulatu.

Malo je toga izmišljeno na slikama sa tabulata, što i nije posebno značajno za barok. Svi se ti motivi mogu naći u Sedlarici i oko nje, posebno vinova loza (koja se ovdje sadi od davnina) i grožđa, razno lišće, poljsko cvijeće, pa i čupovi u kojima se ono nalazi bili su sličnog oblika čupovima koji su naslikani na ovoj oplati, samo s tim što je sve to dosta stilizirano i to po ukusu onog koji je slikao.

Slike sa tabulata sasvim sigurno više govore o etnografiji ovog kraja u XVIII. st. no o samom umjetniku njegovom stilu i baroku. Čini se da je barok bio vrlo blizak seoskoj umjetnosti i seoskom načinu ukrašavanja svakodnevnih i važnih stvari, barem ovdje u Podravini.

Posebno su zanimljive slike na drvenim pločama sa ograde kora. Figure su vrlo disproporcionirane, vrlo čudne, neke su debele, zdepaste i niske, dok su druge mršave, izdužene i gotovo sve iskrivljene. Posebno zdepasto djeluje figura Krista u sredini. Na slikama je vrlo malo onog što čini barok.

Svaki lik sveca, kojih se na svakoj ploči nalazilo po dva, gotovo je sasvim nezavisno postavljen u odnosu na onog susjednog. Između likova nema gotovo nikakove veze, svaki svetac, u stvari, želi reći neku svoju dosta nejasnu priču. I premda figure samo stoje i gledaju prema promatraču, one zrače određenom dinamikom. One ipak i nisu sasvim nepokretne. Likovi su inače vrlo jednostavno izvedeni, nemaju nikakvu pozadinu, djeluju prosjački, jadno i žalosno, djeluju kao da se žele nečeg osloboditi. Oni, možemo reći, nemaju neku svoju slobodu života i razmišljanja. U njima je malo onog apostolskog, metafizičkog, u njima je malo onog dostojanstva koje nalazimo u povijesti umjetnosti – oni naprosto djeluju gotovo kao obični ljudi, ljudi iz puka.

Vrlo je jasno da su svi slikarski radovi djelo nekog seoskog priučenog majstora seljaka-grafičara ili jednostavno seljaka, ali svakako vrlo darovitog koji se vjerojatno u selu najviše bavio rezbarstvom. On je u ove slike unio i nešto iz svojeg života, nešto malo svoje ratovima, stalnom stegom i teškim životom napačene duše, ono što bi nam želio reći svaki seljak prošlih vremena. On nam je ostavio jednu sekvencu iz seoskog života koja se stoljećima nije mijenjala.

Kod izrade likova ovaj slikar bio je mnogo više nesiguran nego kada je radio ornamente vezane za prirodu. A što se drugo na selu više od ornamentiranih motiva iz svijeta flore obrađivalo i služilo za ukras?

Možemo reći i ovo. Svakako je izvorna, seoska umjetnost i premda sa raznim, sad jačim ili slabijim utjecajima, kod svih naroda najljepša i najvrijednija, jer ona je još uvijek veliki dio svih nas iz kasnijih pokoljenja i sigurno najshvatljivija. Mnogo od takve umjetnosti možemo vidjeti na ostacima tabulata i sačuvanim fotografijama koje nam prikazuju interijer ove kapele.

U kapeli su se nalazila tri već spomenuta barokna oltara koje nam je opisao kanonik vizitator što je posjetio pitomačku župu 1744, već slijedeće godine nakon njihovog postavljanja u kapelu:

1. Veliki, glavni oltar Svetog križa ima dva sprata, dok se u središnjem dijelu nalazi izrezbareno raspelo. Postavljeno je u sredini, a sa strane mu se nalaze kipovi. Na desnoj strani od križa, između dva stupa je kip Majke Božje i Marije Kleofine, a na lijevoj strani sveti Ivan i Saloma. Uatici se, na središnjem dijelu nalazi Srce Isusovo, a sa strane anđeli. Cijeli je oltar obojen i pozlaćen.
2. Oltar Preobraženja Gospodinovog, koji se nalazi na desnoj strani ima u sredini sliku Preobraženja, a sa strane kipove anđela. Uatici se nalazi slika Presvetog Trojstva. I taj je oltar obojen i pozlaćen.
3. Na lijevoj strani od glavnog oltara se nalazi oltar Svetog jakova apostola. U sredini oltara je slika toga sveca, a sa strane anđeli s kadionicama. Uatici se nalazi slika Svetog duha. I ovaj je oltar također pozlaćen i obojen.¹³

Autor, ili autori, ovih oltara ostali su nepoznati.

Glavna (zapadna) ulazna vrata kapele Svetog križa sa oslikanom ogradom kora 1916.

Demontiranje tabulata u prosincu 1939.

Najljepši od oltara bio je glavni oltar, koji je bio nakićen ukrasima. On je bio ujedno i najveći. Najimpozantnija od skulptura svakako je bilo raspeće, koje je, čini se, moglo biti nešto starije i vjerojatno potjecalo iz onog oltara što ga 1733. spominje Bistrički. Ono je gotovo ugurano u sredinu oltara i izlazi iz konteksta cijele njegove forme.

1744. kanonik kaže da je i sakristija bila sa oslikanim tabulatom koji je postavljen također 1743.¹⁴

Ulazna vrata u kapelu bila su drvena sa metalnim zasunom. Zidovi sa interijerne strane, tamo gdje nije bilo nikakvih slika, su bili omazani i obijeljeni.

Između ostalog inventara zabilježeno je u kapeli i postojanje jednog manjeg broja knjiga, međutim, njih danas nema u novoj kapeli. U župnom dvoru u Turnašici¹⁵ danas se čuva još samo jedna knjiga iz sedlaričke kapele, a koja vjerojatno nije na spomenutom popisu: »Novum missale Romanum ex decreto sacrosancti concilii ... Styrae 1740.«

BILJEŠKE

1. O baroku u durđevačkoj Podravini vidi A. Horvat: O baroku u srednjoj Podravini, Podravski zbornik 1977, str. 203-228.
2. R. Horvat: Župe u hrvatskoj Podravini, Hrvatska prošlost knj. II, Zagreb 1941.
3. B. Begović: Povijesni spomenici Đurđevca knj. I (rukopis) 1986, str. 33 i B. Begović: Prilog poznavanju starih putova i naselja u Podravini, Podravski zbornik 1986, str. 142 i dalje.
4. Vidi Z. Lovrenčević: Srednjovjekovne gradine u podravskoj regiji, Podravski zbornik 1985, str. 176 i B. Begović: Tri stoljeća Pitomače, Pitomača 1985, str. 22.
5. B. Begović o.c. str. 165.
6. P. Cvekan: Od Kopačevca do Pitomače, Pitomača 1978, str. 62 i R. Horvat o.c. str. 71.
7. R. Horvat o.c. Godine 1716. vizitator ne bilježi postojanje kapele, dok je 1733. ona već gotova.
8. Protokol kan. vizit. 94/VI str. 1 i dalje. Vidi R. Horvat o.c.
9. Liber memorabilium parochiae Turnašica (u župnom uredu u Turnašici). Vidi i P. Cvekan o.c. str. 62.
10. Vidi arhiv župe u Turnašici bilješka u fasciklu Sedlarica - kapela i Službeni vjesnik zagr. nadbiskupije br. 6. god. 1974. str. 17. Orgulje su bile djelo nepoznatog autora, potpuno očuvan pozitiv, manual sa 4 registra.
11. Vidi R. Horvat o.c. fascikl Sedlarica - kapela u arhivu župnog ureda u Turnašici i Službeni vjesnik zagr. nadbiskupije o.c. Etnografski muzej i Muzej za umjetnost i obrt iz Zagreba krajem 1939. nakon prenošenja skinutog inventara iz kapele poslali su župnom uredu u Turnašici dopis i nekoliko fotografija za arhiv iste župe.
12. Vidi dokumente u fasciklu Sedlarica - kapela u župnom uredu u Turnašici: dopis Nadbiskupskog duhovnog stola od 22.IV.1964. (sa bilješkom na istom dopisu turnašičkog župnika), dopis župnog ureda u Turnašici narodnom odboru općine Đurđevac od 13.V.1963.
13. Protokol kan. viz. 95/VII str. 3 (1744) Vidi i P. Cvekan: Od Kopačevca do Pitomače, str. 63.
14. o.c.
15. Na jednom papiriću jedan od župnika, možda Marjanović Jakša, zapisao je: »Što sam našao u Kapeli Sedlarica: knjige:
  1. Rituale romanum Zagreb 1796.
  2. Missale za pokojne - Typograp. baranensis?

3. Missale romanum - Venetis 1729.

4. Missale romanum 1904

5. Mise pro. . . ? zagreb ?

6. Missale romanum 18. . ?«

Korišćeni izvori i literatura:

1. Arhiv župe Turnašica (fascikl Sedlarica - Kapela) - u župnom uredu u Turnašici.
2. Liber memorabilium parochiae Turnašica(od 1821) - u župnom uredu u Turnašici
3. Etnografski muzej u Zagrebu
4. Muzej za umjetnost i obrt u Zagrebu
5. Gradski muzej Virovitica.
6. B. Begović: Tri stoljeća Pitomače, Pitomača 1985.
7. B. Begović: Prilog poznavanju starih putova i naselja u Podravini, Podravski zbornik 1986.
8. B. Begović: Povijesni spomenici Đurđevca knj. I (rukopis) 1986.
9. P. Cvekan: Od Kopačevca do Pitomače, Pitomača 1978.
10. Anđelka Horvat: O baroku u srednjoj Podravini, Poravski zbornik 1977.
11. Anđelka Horvat: Prilog poznavanju nestale drvene arhitekture s područja kotara Koprivnice, Bulletin zavoda za likovne umjetnosti JAZU, Zagreb 1961. 1-2.
12. R. Horvat: Hrvatska prošlost, knj. II, Zagreb 1941. Župe u hrvatskoj Podravini
13. Zvonko Lovrenčević: Srednjovjekovne gradine podravske regije, Podravski zbornik 1985.
14. Josef Strzygowski: O razvitku starohrvatske umjetnosti, Zagreb 1927.
15. Službeni vjesnik zgr. nadbiskupije 1974. br. 6.

Fotografije:

Iz zbirke Marijana Kukavice iz Pitomače (br. 2), arhiva župe Turnašica (br. 1) i Etnografskog muzeja u Zagrebu (br 3-6) - sve priložene fotografije posjeduje i župni ured u Turnašici. Valja spomenuti da u fototeci Etnografskog muzeja u Zagrebu postoje slijedeći negativ: neg.br. 3-10, snimio Vladimir Tkalčić, neg. br. 3995-3997, snimio Milovan Gavazzi 1939, te neg. br. 3867-3880, snimila Tereza Paulić 1938. Fotografije koje su priložene ovom tekstu snimio je 1916. V. Tkalčić.